

УДК 34:340.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.8>

ІНТЕГРАЦІЯ ПРАВОВИХ БАЗ ДАНИХ В УМОВАХ ПРАГНЕНЬ ВСТУПУ ДО ЄС

Сирота Д.І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0009-0007-0389-5240

Хребтова А.А.,

кандидатка наук з державного управління, доцентка,
доцентка кафедри галузевих юридичних наук,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0000-0002-4322-2354
e-mail: alesamytnik@gmail.com

Іванов А.В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
ORCID: 0000-0002-5934-6837

Сирота Д.І., Хребтова А.А., Іванов А.В. Інтеграція правових баз даних в умовах прагнень вступу до ЄС.

Визначається, що процес співпраці в рамках Європейського Союзу збільшив потребу у виявленні та обміні правовою інформацією, що надходить від регіональних і національних органів влади на європейському рівні. Ця потреба частково задовольняється доступною в цифровому вигляді правовою інформацією та широким використанням Інтернету. Однак обмін правовою інформацією значною мірою обмежений відмінностями, які існують у різних національних правових системах, а також відмінностями в їхніх технічних системах, які використовуються для зберігання та відображення законодавства на відповідних веб-сайтах. Це перешкоджає взаємодії між інформаційними системами національних та європейських установ, незважаючи на збільшення доступності документів в електронному форматі. У той же час, взаємозв'язок національної та міжнародної правової інформації з різних джерел і представлення їх у вигляді зв'язаних даних правових знань безперечно покращить процес пошуку правової інформації, розширивши можливості запитів, які наразі неможливі. До того ж, у суспільстві, яке стає все більш цифровим, де стрімко зростає кількість транскор-

донних цивільних і кримінальних судових процесів, і враховуючи складну різноманітність різних правових систем у державах-членах ЄС, спрощення та полегшення транскордонної судової співпраці є важливим вкрай важливою для забезпечення ефективного доступу громадян і бізнесу до правосуддя. При цьому, система ідентифікації та метаданих має бути добре відома громадянам та фахівцям у сфері права. Крім того, щоб підвищити шанси знайти прецедентне право, яке забезпечене ідентифікатором і метаданими, ці судові рішення повинні бути доступними для пошуку – за ідентифікатором і мінімальним набором метаданих – через загальний інтерфейс. Важливим аспектом є також обмін цифровими доказами в ЄС. В даний час країни співпрацюють за допомогою міжнародного приватного права у транскордонних кримінальних справах і обмінюються цифровими доказами на основі цих інструментів. Вибір інструменту залежить від залучених країн і типу необхідної інформації.

Ключові слова: правові бази даних, бази правових даних, євроінтеграція, Європейський Союз, транскордонний обмін правовою інформацією, ідентифікатор європейського законодавства, Європейський ідентифікатор прецедентного права, обмін цифровими доказами.

Syrota D.I., Khrebtova A. A., Ivanov A.I.
Integration of legal databases in the context of EU accession aspirations.

It is determined that the process of cooperation within the framework of the European Union has increased the need for identification and exchange of legal information coming from regional and national authorities at the European level. This need is partially met by digitally accessible legal information and the widespread use of the Internet. However, the exchange of legal information is largely limited by the differences that exist in different national legal systems, as well as the differences in their technical systems used to store and display the law on their respective websites. This hinders interaction between the information systems of national and European institutions, despite the increase in the availability of documents in electronic format. At the same time, the interconnection of national and international legal information from various sources and their presentation in the form of linked data of legal knowledge will undoubtedly improve the process of searching for legal information, expanding the possibilities of inquiries that are not currently possible. Moreover, in an increasingly digital society, where the number of cross-border civil and criminal proceedings is rapidly increasing, and given the complex diversity of different legal systems in the EU Member States, the simplification and facilitation of cross-border judicial cooperation is essential to ensure effective access of citizens and businesses to justice. At the same time, the system of identification and metadata should be well known to citizens and specialists in the field of law. In addition, to increase the chances of finding case law that is supported by an identifier and metadata, these court decisions should be searchable – by identifier and a minimal set of metadata – through a common interface. The exchange of digital evidence in the EU is also an important aspect. Currently, countries cooperate using private international law in cross-border criminal cases and exchange digital evidence based on these tools. The choice of tool depends on the countries involved and the type of information required.

Key words: legal databases, legal databases, European integration, European Union, cross-border exchange of legal information, identifier of European legislation, European identifier of case law, exchange of digital evidence.

Постановка проблеми. Закон можна розглядати як структуру, яка складається з набору правил, що керують суспільством. Такі правила встановлюються органом влади (законодавчою гілкою влади – парламентом), забезпечуються іншою владою (виконавчою гілкою влади) і за-

хищаються та тлумачаться ще однією владою (судовою гілкою влади). Для того, щоб громадяни могли дотримуватись закону, він має бути загальнодоступним. У минулі часи закони розміщувалися на офіційних дошках оголошень. Сьогодні для цього використовуються системи правової інформації (правові бази даних), які є загальнодоступними в Інтернеті. Разом з тим, неабиякої актуалізації в умовах прагнень вступу України до ЄС набуває вивчення досвіду інтеграції правових баз даних у межах ЄС. Адже, як відомо, транскордонний обмін правовою інформацією є важливою складовою членства в ЄС.

Стан розробки теми у науковій літературі. Окремі аспекти інтеграції правових баз даних у межах Європейського Союзу були предметом розгляду низки іноземних дослідників, серед яких: Дж.М. Боннічі, С. Кірран, А. Поллерес, М. Тудоріка, Е. Фільц та ін. Однак дане питання залишилося поза увагою українських науковців.

Мета статті – розглянути особливості інтеграції правових баз даних у межах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Європейський Союз активно працює над забезпеченням кращого доступу та обміну правовою інформацією між різними країнами-членами. Заохочуючи кожну країну створити або продовжити розвивати свою власну систему правової інформації, ЄС також пропонує загальний набір метаданих для законодавчих і судових документів, пропонує концепцію запровадження Ідентифікатора європейського законодавства (ELI) [1] та Європейського ідентифікатора прецедентного права (ECLI) [2].

У світлі зростаючої глобалізації та гармонізації діяльності в Європейському Союзі важливо, щоб усі держави-члени не лише прийняли запропоновані онтології ELI та ECLI, але й надали національні розширення та схеми, де це необхідно. Адже взаємозв'язок національної та міжнародної правової інформації з різних джерел і представлення їх у вигляді зв'язаних даних правових знань безперечно покращить процес пошуку правової інформації, розширивши можливість запитів, які наразі неможливі [3].

Процес співпраці в рамках Європейського Союзу збільшив потребу у виявленні та обміні правовою інформацією, що надходить від регіональних і національних органів влади на європейському рівні. Ця потреба частково задовольняється доступною в цифровому вигляді правовою інформацією та широким використанням Інтернету. Однак обмін правовою інформацією значною мірою обмежений відмінностями, які існують у різних національних правових системах, а також відмінностями в їхніх технічних системах, які використовуються для зберігання та відображення законодавства на відповідних

веб-сайтах. Це перешкоджає взаємодії між інформаційними системами національних та європейських установ, незважаючи на збільшення доступності документів в електронному форматі.

Використання ELI може допомогти подолати вказані проблеми. Використання унікальних ідентифікаторів і структурованих метаданих у посиланні на національне законодавство в Офіційних журналах і юридичних вісниках, якщо таке буде впроваджено державами-членами, вирішить це, забезпечить ефективний, зручний і швидкий пошук і обмін інформацією, а також ефективні механізми пошуку для законодавців, суддів, юристів фахівців і громадян [4].

Відповідно до Висновку Ради про запровадження ідентифікатора європейського законодавства [1], для ідентифікації законодавства слід використовувати унікальний ідентифікатор, який можна розпізнати, читати та зрозуміти як людям, так і комп'ютерам, і який сумісний з існуючими технологічними стандартами. Крім того, ELI пропонує набір елементів метаданих для опису законодавства відповідно до рекомендованої онтології. Ідентифікатор європейського законодавства (ELI) має гарантувати економічно ефективний доступ громадськості до надійного та актуального законодавства. Використовуючи переваги нової архітектури семантичної мережі, яка дозволяє безпосередньо обробляти інформацію як комп'ютерами, так і людьми, ELI дозволить більший і швидший обмін даними, забезпечуючи автоматичний і ефективний обмін інформацією. ELI має надати державам-членам та Європейському Союзу гнучкий, самодокументований, послідовний та унікальний спосіб посилання на законодавство в різних правових системах. Ідентифікатори ELI однозначно стабільно ідентифікують кожен законодавчий акт у всьому Європейському Союзі, в той же час враховуючи особливості національних правових систем. ELI враховує не лише складність та специфіку регіональних, національних та європейських законодавчих систем, але й зміни в правових ресурсах (наприклад, консолідації, скасовані акти тощо). Він розроблений для безперебійної роботи над існуючими системами з використанням структурованих даних і може розвиватися державами-членами у своєму власному темпі.

Що стосується ECLI, то дослідження, проведене робочою групою Ради ЄС, показало, що окрім проблем із багатомовністю, ці проблеми здебільшого пов'язані з відсутністю єдиних ідентифікаторів для прецедентного права. Бази даних, розроблені для запитів щодо прецедентного права з різних держав-членів, іноді винаходять власну систему ідентифікації, а іноді повторно використовують одну чи більше нумерацій національних систем. Тому пошук і циту-

вання прецедентного права в транскордонному контексті є надзвичайно складним: ідентифікатори, видані однією системою, можуть бути несумісними з іншими системами. Згадане дослідження показало, що подібні проблеми існують із метаданими, які використовуються для опису судової практики. Той факт, що майже всі національні та європейські бази даних використовують різні правила іменування та оформлення метаданих, ставить під загрозу можливість для ефективного та зручного транскордонного пошуку прецедентного права для суддів, юристів та громадян [2]. Зважаючи на це, необхідність інтеграції національних правових баз судових рішень шляхом впровадження ECLI також є очевидною. У суспільстві, яке стає все більш цифровим, де стрімко зростає кількість транскордонних цивільних і кримінальних судових процесів, і враховуючи складну різноманітність різних правових систем у державах-членах ЄС, спрощення та полегшення транскордонної судової співпраці є важливим вкрай важливою для забезпечення ефективного доступу громадян і бізнесу до правосуддя.

При цьому, як зазначається у документах ЄС [2], система ідентифікації та метаданих має бути добре відома громадянам та фахівцям у сфері права. Крім того, щоб підвищити шанси знайти прецедентне право, яке забезпечене ідентифікатором і метаданими, ці судові рішення повинні бути доступними для пошуку – за ідентифікатором і мінімальним набором метаданих – через загальний інтерфейс. Архітектура цього загального інтерфейсу пошуку має бути децентралізованою та вбудованою в Європейський портал електронного правосуддя. Разом з тим, хоча загальний інтерфейс пошуку покращує зручність використання системи ідентифікації та метаданих, він не повинен бути передумовою для впровадження ідентифікації та метаданих на національному рівні [2]. Загальний пошуковий інтерфейс повинен мати можливість підключатися не лише до загальнодоступних веб-сайтів, а й до інших веб-сайтів, які поширюють прецедентне право, наприклад, у коротких або перекладених версіях.

У контексті досліджуваного питання варто відзначити також проєкт E-CODEX (e-codex.eu) [5], який спрямований на покращення транскордонного доступу громадян і бізнесу до юридичних послуг і взаємодію між судовими органами в межах ЄС. Метою e-CODEX є надання можливості національним державним службам у сфері правосуддя піддаватися транскордонному виміру. Таким чином, європейські державні служби створюються з повторним використанням існуючої реалізації партнерів, що співпрацюють, і забезпечується їх цифрова автономія. e-CODEX пропонує технічні рішення для без-

печного онлайн-транскордонного спілкування у сфері юстиції. Технічна інфраструктура з'єднає різні правові системи та забезпечує швидкий доступ до правосуддя за кордоном. Безпечний електронний обмін інформацією між існуючими національними рішеннями забезпечується рівнем сумісності для електронних підписів. Цей інструмент перевірки розпізнає підпис особи за допомогою сертифіката, виданого в її рідній країні. Використання існуючих систем для автентифікації користувачів додає надійності електронним судовим процедурам і допомагає уникнути зловмисного використання послуг електронного правосуддя.

Регламентом (ЄС) 2022/850 Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 2022 року про комп'ютеризовану систему для транскордонного електронного обміну даними у сфері судового співробітництва у цивільних та кримінальних справах (система e-CODEX), та внесення змін до Регламенту (ЄС) 2018/1726 [5] передбачається, що держави-члени повинні підтримувати список авторизованих точок доступу e-CODEX і повідомляти про них Агентству Європейського Союзу з оперативного управління великомасштабними IT-системами у сфері свободи, безпеки та правосуддя (eu-LISA), щоб вони могли взаємодіяти одна з одною в контексті відповідних процедур. Суб'єкти, які керують авторизованими точками доступу e-CODEX на національному рівні, повинні дотримуватися вимог і принципів захисту даних, викладених у Регламенті (ЄС) 2016/679. На рівні Союзу Комісія повинна мати можливість дозволяти установам, органам, офісам або агентствам Союзу керувати точками доступу e-CODEX. Комісія повинна підтримувати список таких авторизованих точок доступу e-CODEX і повідомляти про них eu-LISA, щоб вони могли взаємодіяти одна з одною в контексті відповідних процедур. Суб'єкти, які керують авторизованими точками доступу e-CODEX на рівні Союзу, повинні дотримуватися вимог і принципів захисту даних, викладених у Регламенті (ЄС) 2018/1725. Хоча eu-LISA має забезпечувати управління системою e-CODEX, і з огляду на децентралізований характер системи e-CODEX, відповідальність за встановлення та експлуатацію авторизованих точок доступу e-CODEX повинна лежати виключно на організаціях, які працюють з відповідні авторизовані точки доступу e-CODEX. Організація, яка керує авторизованою точкою доступу e-CODEX, повинна нести відповідальність за будь-яку шкоду, спричинену роботою цієї авторизованої точки доступу e-CODEX, відповідно до чинного законодавства. Держави-члени та Комісія повинні переконатися, що організації, які керують авторизованими точками доступу e-CODEX, мають необхідне технічне обладнання та людські

ресурси, щоб гарантувати, що система e-CODEX функціонує належним чином та надійно. Якщо ці організації не мають необхідного технічного обладнання та людських ресурсів, їх авторизована точка доступу e-CODEX повинна втратити авторизацію.

Ще одним прикладом інтеграцій правових баз даних у межах ЄС є eEDES – інструмент для обміну цифровими доказами в ЄС, заснований Директивою 2014/41/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 3 квітня 2014 року щодо Європейського наказу про розслідування у кримінальних справах (далі – Директива EIO) [7]. Цікаво, що вказана Директива не застосовується до всіх країн однаково або до збору всіх типів доказів однаково, що обумовлює існування великої фрагментації щодо цифрових доказів, яка є результатом розрізненої правової бази, що складається з національних, європейських і міжнародних законів і правил, двосторонніх і багатосторонніх угод, які відіграють певну роль у регулюванні збору, аналізу та обміну цифровими доказами. Країни співпрацюють за допомогою міжнародного приватного права у транскордонних кримінальних справах і обмінюються цифровими доказами на основі цих інструментів. Вибір інструменту залежить від залучених країн і типу необхідної інформації. Невизначеність щодо цього правового інструменту та той факт, що деякі держави-члени відмовилися від Директиви EIO, все ще ускладнюють обмін доказами та змушують держави-члени покладатися на традиційні правові інструменти взаємної правової допомоги (MLA), які є порівняно повільнішим. Це може бути проблематично, враховуючи нестабільний характер цифрових доказів, які можна легко перемістити, змінити або навіть видалити [6].

Висновки. Підсумовуючи слід зазначити, що в умовах євроінтеграційних прагнень нашої держави, особливо у контексті набуття статусу кандидата на членство у ЄС, питання інтеграції правових баз даних у межах Європейського Союзу має бути одним із пріоритетних напрямів досліджень українських науковців. Адже інтеграція правових баз даних є невід'ємною складовою інтеграції країни до Європейського Союзу. Це потребує розробки правового забезпечення у відповідній сфері, що, у свою чергу, потребує напрацювання належного наукового підґрунтя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Council conclusions inviting the introduction of the European Legislation Identifier (ELI). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52012XG1026%2801%29>.

2. Council conclusions inviting the introduction of the European Case Law Identifier (ECLI) and a minimum set of uniform metadata for case law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011XG0429%2801>).
3. Filtz E., Kirrane S., Polleres A. The linked legal data landscape: linking legal data across different countries. *Artif Intell Law*. 2021. № 29. P. 485–539.
4. 2011/C127/01, 2012/C325/02: Identification of needs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=OJ%3AC%3A2012%3A325%3AFULL>.
5. Regulation (EU) 2022/850 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on a computerised system for the cross-border electronic exchange of data in the area of judicial cooperation in civil and criminal matters (e-CODEX system), and amending Regulation (EU) 2018/1726 (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R0850>.
6. Tudorica M., Bonnici J.M. Legal Framework for Digital Evidence Following the Implementation of the EIO Directive: Status Quo, Challenges and Experiences in Member States. In: Biasiotti, M.A., Turchi, F. (eds) *European Investigation Order. Law, Governance and Technology Series*. 2023. Vol. 55. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-31686-9_9.
7. Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 regarding the European Investigation Order in criminal matters. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32014L0041>.